

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De S. Ammone Seu Ammone Ægyptio In Nitria. Commentarius Prævius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A tuto addatur et Julius, tacentibus de illo codicibus ceteris, non video, quid magnopere urgeat. Ceterum pro Marusio vel Mariso scribendum forte Maurusio: ita enim scribit Augustinus Tom. II editionis Benedictinæ Epist. 37 ad Celestem, Sintne martyres, an confessores, ex mox dictis de S. Dasio statues.

DE S. AMMONE SEU AMMUNE ÆGYPTIO

IN NITRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. B.

§ I. Eremiti Nitriensis notitia, Ammonis in Fastis sacris memoria, Vita edenda.

ANNO CIRCA TER CCCL. Mons Nitriæ quis, et ubi positus.

Inter omnes Ægypti solitudines, quas plures viri sancti vita laudatissime transacta nobilitarunt, omnique virtutum exercitio sanctificaverunt, non ultimo sane loco commemoranda venit, quæ recepto apud plerisque nomine Mons Nitriæ vocatur. Hic mons, quem ob incolarum sanctitatem Oppidum Domini S. Hieronymus in Epitaphio Paulæ ad Eustochium appellat, ad Meridionalem Alexandriæ plagam situs est, habetque sese inter et hanc civitatem lacum interpositum, qui Mareotis nuncupatur, quique sua latitudine septuaginta passuum millia complectitur. Lacu hoc transmissis, in Montem Nitriæ brevi pervenitur. Illinc, Alexandria scilicet, recedens, inquit apud Rosweydam Historiæ Lausiacæ cap. 7 Palladius, veni in Montem Nitriæ. Inter hunc montem autem et Alexandriam positus est lacus, qui dicitur Maria: is autem continet ad millia septuaginta. Quem cum transmissem per diem unum et dimidium, veni in montem (Nitriæ scilicet) ad patrem Meridionalem. Porro monti, qui a vicio vicino, nitri copia olim memorabili, nomen trahit, quique ab Ortelio in Geographica Ægypti tabula inter Nilum fluvium, et Mareotidem Meridemque paludes statuitur, ingens adjacet solitudo, quæ Ethiopiam versus protenditur.

Ammon, qui primus in hoc monte monasteria extruxit, plurimis Fastis sacris hodie inscribitur.

Hac in solitudine visebatur Celliorum locus, ita ob cellulas hac illoque magno numero dispersas appellatus. Rufinus in Vitis Patrum lib. II, cap. 22 locum hunc decem, Cassianus Collatione 6, cap. 1 quinque dumtaxat passuum millibus a Nitria collocat. Sub sæculi quarti finem quinquaginta in monte Nitriæ monasteria exstant, a quinque eremitarum millibus inhabitata. Horum primus fundator fuit, quo de hic agendum est, S. Ammon seu, ut ab aliis scribitur, Ammon aut Amun vel etiam Amos, Ægyptius communiter appellatus. Hic Menæis Græcorum excusis, Menologiis Basiliano et Sireletiano, aliisque sacris Græcorum Fastis tum Mss., tum excusis hodie inscribitur. Idcirco a die 21 Martii, quo in Martyrol. German. Canisii, Ms. nostro Florario et Additionibus Greveni, a die 17 Aprilis, quo in binis Usuardi Auctariis et a die denique secundo Octobris, quo in Universali Castellani Martyrologio celebratur, huc fuit remissus. Nec tantum Ammon hodie in Græcorum Hagiologiis, verum etiam in generali Sanctorum Ferrarii Catalogo aliisque sacris Latinorum Fastis recentioribus memoratur. Verum, utut id ita sit, Sanctus tamen in Martyrol. Classicis nusquam locum habet. Imo nec hodie, nec alio etiam die in Romano hodierno signatur, quod forte mirum non nemini videatur; et sane non immerito: Ammon enim, utpote cujus animam, teste ex dicendis Athanasio, ad cælum etiam deferri viderit S. Antonius, eximia sanctitate vir fuit, cultuque Sanctis proprio in ecclesia Græca officitur, uti satis liquet ex consensu fere unanimi, quo in omnibus sacris Græcorum Fastis hodie celebratur.

Illius, quod Sireletianum supplet, elogium, aliudque.

Ut quid ergo viri eruditissimi, qui Romanum hodiernum reformarunt, Ammonem ex hoc excludere? An forte, quod ad ἀπαθείαν seu impassibilitatem pervenisse, damnato errore a Palladio traditur? Sed hæc hujus biographi, non Sancti culpa est. Ut sit, Ammonis, quem etiam apud nos tom. III Maii pag. 357 Sanctum appellat S. Athanasius, eximiam

prorsus raramque sanctitatem dicenda, quantum opinor, sufficienter aperient. Ut autem lector qualemcumque saltem Sancti notitiam in ipso statim hujus Commentarii limine habeat in promptu, Elogium, quo in Menologio Sireletiano Ammon ornatur, prævia una cum illius annuntiatione huc transcribo. Sic habet: Eodem die (quarto nimirum Octobris) commemoratio sancti patris Ammonis Ægyptii. Hic cum esset Ægyptius genere, parentibus orbatus, a patruo coactus uxorem duxit sub Maximiano imperatore; vixit autem cum illa annos decem et octo, quam non ut uxorem, sed ut sororem habebat, quin etiam illi persuasit, ut virginitatem servaret. Itaque et ipsa et omnibus rebus derelictis, in montem Nitriæ prope Ægypti desertum secessit, una tantum veste nocte et die corpus tegens. Produxit autem vitam usque ad Magni Antonii tempora sub Magno Constantino, celebri et primo Christianorum imperatore. Hujus Viri sanctitatem admiratus est beatus Antonius presertim propter miracula, quæ per ipsum plurima Dei benignitas effecit. Græcum etiam, quod e Bibliotheca Ambrosiana Ms. habemus, Sancti elogium eandem ob causam, eundemque in finem Græcè simul et Latine huc transfero.

En illud: Ὁ θεῖος πατήρ Ἄμμουν ὁ θεοφόρος ἐν ἀσκηταῖς μέγας ἐγένετο, ὑπῆρχε δὲ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου φιλομίναχος ὡν ἀπὸ νεότητος κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς Μαξιμιανῶ τοῦ βασιλέως λαβὼν γυναῖκα βία τοῦ πατρὸς ἔπεισε κακῶν παρθενεῖν καὶ καταλιπὼν ἅπαντα καὶ αὐτὴν, ἀπελθὼν ἐν τῷ τῆς Νιτρίας ὄρει εἰς τὴν συνήγησιν τῆς Αἰγύπτου ἔρημον ἠτύχασεν ἐν μόνον ἱμάτιον φέρον νυκτὸς καὶ ἡμέρας· παρίεινε δὲ ἡ ζωὴ αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγίων τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου καὶ αἰοῦντου καὶ πρώτου Χριστιανῶν βασιλεύσαντος· ἐξ οὗ καὶ τῆς μακαρίας ψυχῆς τοῦ Ἄμμουν τοῦ σωματός ἐξελεύσθη καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀναφερομένη, καθεζόμενος δὲ ἄγιος Ἀντόνιος καὶ διδάσκων τινας ἀδελφοὺς ψυχροφελή ῥήματα καὶ ἰδὼν τὴν ἁγίαν ψυχὴν τοῦ θεοφόρου Ἄμμουν, ἐξείρνης ἀναστὰς καὶ βλέπων πρὸς οὐρανὸν ἰδοῦσας τὸν Θεὸν· ἔβλεπε γὰρ αὐτὴν ὑπερρομένην ὑπὸ ἀγγέλων· τῶν δὲ παρόντων θαυμάζοντων ἐξαίρην τὴν τοῦ πατρὸς ἐγέρσιν, διηγήσατο αὐτοῖς τὸ θεῖα εἶπὼν ὅτι ἡ ἁγία ψυχὴ τοῦ Ἄμμουν εἰς οὐρανὸν ἀπέρχεται παρήσαν δὲ τινες τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἀδελφῶν καὶ ἀκριβῶσαντες τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν, ἀπέλθον εἰς Αἰγύπτου ὄδον ἡμερῶν δέκα διανύσαντες καὶ ὄρον αὐτως ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ὅτε ὁ πατήρ διηγήσατο αὐτοῖς τὸ θεῖα, ἐκοίμηθη ὁ ἀνὴρ.

quod huc Græcè una cum adjectis

Habe nunc versionem latinam: Sanctus pater Ammon Theoforus inter ascetas eminit; fuit autem ex Ægypto, monasticæ vitæ ab adolescentia sua studiosus. Cum autem, rerum potente Maximiano imperatore, a patre coactus duxisset uxorem, castitatem servare et ipsi persuasit, relictoque omnibus atque etiam ipsa, in montem, qui prope Ægypti solitudinem situs est, solitariam vitam amplexus est, unicum die ac nocte vestimentum ferens. Ipsius porro vita usque ad Magni Antonii sub imperio magni celebris Constantini, qui primus e Christianis imperavit, certamina tenuit. Deinde vero cum beata Ammonis anima e corpore migrasset, atque ferretur ad cælum, simulque sanctus Antonius, qui sedens fratres aliquos utilia animæ verba docebat, sanctam Theofori Ammonis animam vidisset, statim surgens intuensque in cælum

versione latina transcribitur, e bibliotheca Ambrosiana de-promptum.

A lum Deum glorificavit; vidit enim illum ab angelis in caelum efferri. Cum autem subito surrexisset patrem, praesentes mirarentur, visionem exposuit, dicens, sanctam Ammonis animam in caelum migrasse. Aderant porro quidam e patribus Aegypti, notataque hora ac die, in Aegyptum decem dierum itinere (montem S. Antonii 15 dierum itinere a Nitria infra collocat S. Athanasius) sunt profecti, reque examinata, intellexerunt, eadem hora, qua ipsis visionem pater narrarat, Virum obdormivisse. Tale est, quod e Bibliotheca Ambrosiana Ms. habemus, S. Ammonis elogium, non undequaque, uti ex dicendis patet, correctum; quod etiam forte de elogio Sirlletiano supra recitato est dicendum.

Vita Sancti
ex Palladio
etenda.

B Quod jam porro ad Sancti, quae Basilianum et Menæa excusa etiam suppetinet, elogium pertinet, hæc pariter huc transcribere, visum non est. Cum autem opportunum fuerit, Menæa etiam excusa et Basilianum adducam in medium, sive ut ex visis tractandæ lucem afferam, sive ut correctionem, ubi opus est, adhibeam. Pergo nunc ad monumenta antiquiora, ex quibus pro majori saltem parte de prompta videntur, quæ jam recitata, hinc S. Ammonis elogium. Apud Rosweydam in Vitis Patrum duæ occurrunt S. Ammonis Vitæ, non admodum prolixæ, sæculo quarto sere elapsæ, sequentive inchoato scriptæ, quarum altera Rufinum habet auctorem; altera vero vel Heracleidem vel Palladium. Hæc enim exstat non tantum in Historia Lausiacâ, quæ ex duobus libris, Palladii uno, altero Heracleidis constata videtur, verum etiam in ipsomet Heracleidis apud Rosweydam Paradiso. Porro S. Athanasius, Ammoni æqualis, in Vita S. Antonii, nonnulla etiam ad S. Ammonem spectantia memoriæ prodiit. Vita a Palladio vel ab Heracleide conscripta, utut brevis, altera nihilominus, a Rufino contexta, est prolixior. Illam solum et quidem, ut plerosque eruditos sequar, sub Palladii nomine, utut ex dictis Palladii forsitan non sit, Commentario huic subjungo, additurus etiam vel hic, vel in Annotationibus quæcumque sive ad infirmendam, sive ad roborandam aut illustrandam Palladii narrationem vel ex breviori Rufini narratione, vel ex S. Athanasii in Vita Antoniana de Ammone loco, vel ex Sozomeno et Socrate, qui sæculo quinto floruerunt, vel ex aliis denique monumentis fide dignis iudicaro conducere.

§ II. Sancti natales, nuptiæ, castitas in matrimonio et an ab ipso hujus initio in solitudinem Nitriæ recesserit.

Ammon, ad
nuptias com-
pulsus,

Ammon, inquit apud Rosweydam Rufinus, locupletibus et generosis parentibus natus est, in Aegypto scilicet, cui regioni, nemine omnino contradicente, ab omnibus adscribitur. Sanctus, utut matrimonio jam maturus, nuptias aversabatur, fuitque nihilominus ad nuptias compulsus. Testatur id Rufinus, testatur et Palladius, cui etiam Socrates et Sozomenus subscribunt, ut hic inter omnes, qui hac de re tractant, apprime conveniat. Verum non æque inter omnes convenit, a quibus Sanctus ad nuptias fuerit compulsus. Rufinus, cui etiam jam recitatum Ms. Bibliothecæ Ambrosianæ elogium suffragatur, id a parentibus factum scribit; Palladius vero, vel, si mavis, Heracleides, affirmat, S. Ammonem jam tum, cum id accidit, parentibus orbum fuisse, ut nullam proinde ab his vim pati poterit. Adhæc disertè tradit, fuisse Sanctum a patruo ad nuptias coactum. En ipsa ejus, quæ initio habet, de Ammone verba: Cum esset... parentibus orbatus Adolescens, circiter viginti duos annos natus, vi a suo patruo mulieri junctus est matrimonio. Aperte itaque hic inter se pugnant Rufinus et Palladius. Verum utri assentiendum est? Nihil suppetit, ut vel pro Rufino, vel pro Palladio indubitanter pronuntiem. Palladio nihilominus, cui Menæa excusa et Sirlletianum consentiunt, favere etiam videntur Sozomenus et Socrates. Prior enim lib. 1 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 14 hæc scribit: Per idem tempus Ammon quoque Aegyptius mo-

nasticam philosophiam excoluit. Quem fama est, compellentibus proximis, uxorem... duxisse: posterior vero Hist. Eccles. lib. IV, cap. 25 ita commemorat: Cum nonnulli ex propinquis eum (sanctum Ammonem) hortarentur, ut uxorem duceret, nec conjugium contumeliis afficeret, paruit ille et nuptias celebravit.

8 Ita Socrates et Sozomenus, qui cum dicant, Ammonem vel a propinquis vel proximis ad nuptias fuisse coactum, favere utique videntur Palladio, qui id non a Sancti parentibus, sed a patruo factum, memoriæ prodiit. Utut sit, Sanctus equidem ad nuptias fuit compulsus. Ammon adeo puellam in uxorem accepit, corona, ut tunc nubentibus solemnerat, sese redimivit, reliqua omnia, quæ tunc moris erant, implevit, sponsam ad cubile ipsunqum lectum nuptialem comitatus est. Verum cum jam omnes recesserant, solusque cum uxore sua erat relictus, e lecto se proripit, ostium claudit, sumptoque sedili, sponsam vocat, eique, quo ad castitatem servandam excitetur, de virtutibus hujus dignitate atque excellentia verba facit. Adhæc librum Novi Testamenti accipit, ex eoque, quæ de cælibatu et matrimonio tum Christus ipse, tum etiam Paulus Epistola ad Corinthios tradit, sponsæ prælegit, addens etiam suapte ingenio non pauca, prout ei inspirabat Dei Spiritus. Hæc omnia locis citatis Palladius, Socrates, Sozomenus et Rufinus vel diserte tradunt, vel certe non obscure insinuant. Nec optato successu caruit Ammonis conatus. Etenim uxor ejus, audita sacræ Scripturæ lectione, adeo divina gratia fuit incensa, ut et Martii sui voto libens obtemperavit, pronamque admodum et ad virginitatem servandam et ad separati thori usum voluntatem attulerit.

AUCTORE
C. B.

ab uxore, ut
continentiam
in matrimo-
nio serrens,
impetrat;

9 Socrates loco supra citato etiam tradit, Ammonem ejusque conjugem ipso statim matrimonii sui initio, antequam congregarentur, sæculari vitæ nuntium remisisse, sequæ una ad montem, qui Nitriæ dicitur, contulisse. Hæc, inquit, et alia ejusmodi plurima (sanctus Ammon) apud uxorem suam virginem locutus, persuasit illi, ut simul ambo, antequam congregarentur, sæcularem vitam abjicerent. Cum hæc inter se pacti essent, ad Montem, qui Nitriæ dicitur, se conferunt. Ita ille, etiam addens: Ibi in tugurio degentes, ad modicum tempus communi usi sunt monasterio sine ullo virilis ac mulieris sexus discrimine, cum unum essent in Christo, sicut ait Apostolus. Non longo post tempore novitia et incorrupta virgo Ammonem sic allocuta est: Te, qui castitatem sectaris, non decet in tam areto domicilio mulierem intueri. Quam ob rem, si placet, uterque nostrum separatim exercitationes nostras peragamus. Id quoque pactum ex æquo placuit amobus. Sejuncti igitur a se invicem reliquum vitæ tempus ita transigere. Hæc etiam Socrates, volens scilicet præterea, brevi post contractas nuptias Ammonem ejusque conjugem communi etiam domo seu habitatione amplius usos non esse. Verum tam hoc quam Ammonis una cum uxore sua ad montem Nitriæ brevi post contractas nuptias accessu apertissime pugnat cum Palladio, Rufino et Sozomeno.

cum hac ta-
men, contra
ac tradit So-
crates,

10 Etenim Rufinus sic scribit: Cumque (Ammon scilicet ejusque uxor) plurimo tempore solius Dei contenti testimonio, spiritu magis essent, quam carne sanguineque conjuncti, post obitum amborum parentum, ille quidem ad vicinum deserti secedit locum, virgo vero intra domum residens, in brevi et ipsa multitudines virginum, et ille multitudines congregat monachorum. Plurimo itaque post nuptias contractas tempore unam eandemque domum occupatam fuisse ab Ammone ejusque conjugæ, indicat Rufinus. Idem porro multo adhuc lucidius facit Sozomenus, loco citato sic scribens: Cum mulier (Ammonis uxor) sermonem quidem de virginitate approbaret, verum se jungi ab illo (Ammone scilicet) moleste ferret, ipse seorsum cubans octodecim annis cum ea mansit, ne sic quidem monasticæ abstinentiæ leges negligens. Quod vero jam ad Palladium pertinet, idem fere hic tradit, quod

diu adhuc
domo et habi-
tatione man-
sit conjun-
ctus,

AUCTORE
C. B.

verbis proxime jam recitatis Sozomenus, ut hic sua ex Palladio verosimiliter deprompserit. Ejus proinde verba, quæ præterea ad calcem Commentarii Vita edenda num. 5 exhibet, huc non transcribo. Nullus interim dubito, quin tribus hæc posterioribus scriptoribus, qui Ammonem una cum uxore sua diu post contractas nuptias in una eademque domo esse versatum tradunt, quisque potius assensus sit, quam uni Socrati, qui, a re gesta Palladio etiam et Rufino remittit, contrarium memoriæ prodit.

religiosam
nihilominus
interes, accer-
ticamque vi-
tam agens.

11 At vero quamvis Ammon tanto temporis spatio cum uxore sua manserit et domo et habitatione conjunctus, non minus propterea religiosæ asceticæque vitæ exercitia obibat. Colenda Balsamone, quæ vitis in modum colitur plurimumque laboris exigit, occupabatur assidue. Ac per diem quidem difficili illo labore vacabat; vesperi vero domum reversus, orationi se dabat, sumptaque cum uxore cæna, nocturnarum precum, quod sibi præstituerat, pensum persolvebat, iterumque die sequenti ad horti sui culturam, idque multo mane redibat. Porro uxore ejus tum propria animi propensione, tum Viri exemplo vitam quoque ad pietatis virtutisque leges exigente, ambo ad felicem illam beatamque animæ pacem pertigerunt, quam experiri solent, qui eo modo, quo fieri id in hac vita potest, universos pravos animi affectus subegere. Docent iterum hæc omnia Palladius, Rufinus, Socrates et Sozomenus locis citatis. Porro quamvis Sanctus, utut a conjuge sua nondum habitatione sejunctus, austerum admodum, Deoque simul et angelis gratissimum vitæ genus duceret, id tamen Virum, ad perfectiora semper omni studio contendentem, non ita afficiebat, quin de amplectendo sanctiori adhuc vitæ genere subinde cogitaret. Vitæ monasticæ desiderium, quo in juventute flagrarat, in eo, provectionis ætatis jam facto, non modo non remisit, sed contra majores vires acceperat. Hinc Deum precabatur assidue, ut in uxore sua virtus ac pietas incretaret, quo tandem, hac consentiente, in omnimodo recessu vitam agere sibi fas esset. Nec preces Sancti irritæ fuerunt, sed optatum produxerunt effectum. Qui id factum sit, § sequens aperiet.

§ III. Sanctus in montem Nitriæ secedit, monasteria in hoc primus exstruit, discipulos acquirit, edit miracula, S. Antonio utitur familiariter.

Ammon, consentiente uxore, montis Nitriæ eremum petit.

Virtutis, quam sectabatur Ammon, admiratione defixa ejus uxor noluit deinde, ut Vir tantæ perfectionis in domo sua lateret incognitus, necessariumque proinde duxit, invicem etiam, quo in solitudine viverent, salutique et spirituali aliorum profectui inservirent, habitatione se jungi. Ipsamet prior hac de re Maritum alloquitur, et quidem eum, ut, si Deum ex toto corde a se diligi probatum velit, sejunctioni huic assentiat, obnixè rogat. Ammon cum gaudio, gratiarumque actione uxoris accipit propositum, votique sic tandem factus compos, Deum, cui rem refert acceptam, glorificat. Porro cum neuter consanguineos, a quibus impediretur, haberet, domum, quam incolerat, uxori suæ Ammon reliquit; ipse vero in solitudinem proximam, monti Nitriæ impositam, atque a Schetica solitudine 50 amplius leucis remotam sese recepit. Liberum hic nactus virtuti campum, quos non in ea fecit progressus! Panem in cibum, et aquam in potum adhibebat, a vino semper et oleo rigidissime abstinens; diem subinde unum, subinde duos et subinde etiam plures transiebat omnino jejunis. Tanta erat Vir sanctus in castigando subigendoque corpore severitate. Atque hæc quidem, quo suam ipsiusmet salutem tutius operaretur, præstabat: quid vero, ut aliorum etiam saluti consuleret, insuper egerit, nunc expono.

Nulla tunc ibi ex opinione Rufini, cui

15 In monte Nitriæ, cum eo accessit S. Ammon, nondum multa exstabat monasteria. Ita in Vita edenda num. 3 affirmat Palladius. Verum initium sane, inquit apud Rosweydam in Vitæ Patrum

cap. 50 Rufinus, habitationis monasteriorum, quæ in Nitria sunt, sumptum tradebant ab Ammone (Sanctum nostrum intellige) quodam, cujus animam, cum exisset de corpore, vidit ferri ad cælum sanctus Antonius, sicut refert scriptura illa, quæ Vitam describit beati Antonii. Montem ergo Nitriæ secundum Rufinum primus omnium incoluit, monasteriisque instruxit Sanctus noster. Posterior adeo hic scriptor, utpote secundum quem in monte Nitriæ, cum eo accessit S. Ammon, nulla adhuc fuerint monasteria, pugnat cum Palladio, qui ibidem jam tum aliquot exstitisse monasteria, non obscure indicat. Verum utri assentiendum est, Palladione an Rufino? Ambo hi scriptores, utpote ætati Ammonis proximi, atque in Nitria versati, omnia prorsus, quæ ad Sancti vitam mortemque pertinent, adjuncta ad amissum potuerunt habere perspecta. Non est ergo, cur saltem hac ex parte potiorem fidem cleruter hic mereatur. Verum Rufino suffragatur loco supra citato Sozomenus, uti etiam apud nos tom. III Maji pag. 293 supparis ævi monachus, qui S. Pachomii, Sancto nostro æqualis, Acta in litteras misit. Utriusque hujus auctoris verba describo.

14 Prioris hæc sunt: Hujus (de Ammone loquitur) divini Viri, qui monasteriorum in illis partibus (Monte Nitriæ) princeps atque institutor fuit, multi ac memorabiles discipuli exstiterunt: posterioris vero ista: Quod de Antonio, postquam is e vita migraverat, orbi testatum voluit sanctissimus archiepiscopus Athanasius, cum præclare ab eo Acta describeret; quibus etiam scriptis sancti patris nostri Ammon conversationem complexus est (ejus videlicet, qui primus fuit frater in Monte Nitriæ solitarie degentium) uti et Theodori, quem vitæ suæ socium Ammon habuit. Ita Sozomenus et Actorum S. Pachomii scriptor suppar, quorum ego auctoritate, cum Rufini testimonio conjuncta, ita afficior, ut in Monte Nitriæ, cum eo accessit S. Ammon, nulla adhuc exstructa fuisse monasteria autem, utut interim ex dictis Palladii oppositum sat aperte doceat. Ast, inquit, S. Frontonis anno circiter Christi 150 fuit in Monte Nitriæ septuaginta fratrum abbas. Ita nimirum ad 17 Januarii in Commentario, Vitæ S. Antonii prævio, num. 12, et ad 14 Aprilis in S. Frontone seu Frontonio, abbate Nitriensi, opinatur Henschenius, motus hac, quæ Vitæ S. Frontonii, ab auctore coævo scriptæ, subditur, Appendicula: Hæc sub Antonino (alias Antonio) imperatore gesta sunt, tertio decimo anno imperii ejus.

Sozomenus et
auctor Vitæ
S. Pachomii
suffragatur,
nec Hensche-
nius noster,
E

15 Fateor, sic habet, in ea opinione aliquando uti Papebrochius docet, fuit Henschenius; verum eam nunquam firmiter tenuit, tandemque omnino deseruit. Audi Papebrochium tom. III Maji in Annotatis ad Vitam S. Pachomii pag. 296. Sic ibi habet: Fateatur... (Henschenius nimirum) nunquam sine scrupulo ipsam (Appendiculam proxime huc transcriptam) a se lectam, multumque dubitatum in April, an ea neglecta, non esset referendus Fronto ad ætatem Ammonii: nunc vero hoc loco (Vitæ videlicet S. Pachomii supra citato) considerato, quem noluit violenta interpretatione torqueri, in eamdem sententiam omnino transire, ac velle S. Frontonii Vitam ab iis, qui recognitari Aprilem sunt, collocari post martyrum die xiv occurrentium Passiones, ante Vitam S. Abundii: in disquisitione autem prævia de ætate Sancti (Frontonis scilicet) mutari num. 2, et expunctis duabus lineis, quibus in principio dubium relinquit, sive tunc mortuus fuerit S. Fronto, sive ab eo anno (decimo tertio Antonini imperatoris) cibi ad eum (S. Frontonem) cepti sunt deferri, quod usque ad mortem factum est, vult pro duabus lineis ultimis ante num. 5 hæc substitui: « His ita » consideratis, videretur S. Fronto floruisse seculo » Christi secundo; sed quis jam tunc in Ægypto » fuisse credat monachos tam numerosos, sancto- » rum Pauli, Antonii, Pachomii Vitas legens, in » cujus postremi Vita honoratur S. Ammon titulo » Ἀρχιμοναχόντος τῶν ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἀδελ- » φῶν? »

16 Dixerim

A
semper ad-
versatus est,
monasteria
fuerunt.

16 Dixerim ego, aut Appendiculam istam meum esse imperitumque glossema, aut potius non integre transcriptam a librariis, misereque truncatam fuisse, et sic restituendam: Hæc sub Ammonio Nitriensium monachorum præfecto ac primo institutore, et Constantio imperatore gesta sunt, tertio decimo anno imperii eius, qui esset Christianæ æræ annus cccc., sive tunc mortuus fuerit S. Fronto, sive ab eo anno cibi ad eum cepti sint deferri, quod usque ad mortem factum est; quam sic liceret etiam ad plures annos differre. Huic autem dilationi faverent eæ omnes collationes, ex quibus librum primum de Vitis Patrum Rosweydu noster edidit, ubi inter postremos censetur S. Frontonius et saltem post Paulum, Antonium, Hilarionem, Malchum. Ita hactenus Popebrochius noster, *cujus omnia verba huc volui transcribere, non tantum quod Henschenium suam, qua jam a sæculo æræ Christianæ secundo exstitisse in monte Nitriæ monachos aliquando existimarat, opinionem mutasse, doceant, verum etiam quod et usui infra adhuc futura sint, et argumentum, quod pro admittendis jam a sæculo secundo in monte Nitriæ monachis ex Vita S. Frontonis Appendicula supra huc transcripta peti posset, penitus elidant. Itaque, cum sic nihil etiam hinc habeatur, quod Palladio, monasteria in monte Nitriæ jam tum, cum eo Ammon accederet, statuenti, faveat, Rufino ob jam ante dicta adhæreo, in eamque proinde opinionem abeo, quæ nulla in monte Nitriæ, cum eo primum advenit Sanctus noster, monasteria exstitisse statuit.*

B
Multa porro
exstruunt
Ammon, uti
etiam cellu-
las.

17 At vero, seiscitabitur modo non nemo, quot quidem monasteria S. Ammon in monte Nitriæ exstruxit? Fuisse jam sub sæculo quarti finem quinquaginta in monte Nitriæ monasteria, Rufinus in Vitis Patrum apud Rosweydu lib. II, cap. 21 docet; verum quot ex his exstruxerit S. Ammon, nulla produnt monumenta antiqua. Fuisse tamen non pauca ab illo exstructa, colligere utcumque fas est ex ingenti discipulorum multitudine, quam Sanctus, Nitriensem eremum jam ingressus, sibi habuit adjuncatam. In brevi... inquit de Ammone, in montem Nitriæ jam delato, Rufinus, multitudines congregat monachorum. A Rufino non multum abdidit Socrates loco jam supra citato sic scribens: Multi porro hujus Ammonis vitam imitati sunt, et montes Nitriæ atque Scetis paulatim monachorum multitudine sunt repleti. Nec tantum Sanctus monasteria in monte Nitriæ exstruxit, verum etiam multas cellulas, in quas, qui jam ad summum virtutis culmen pervenissent, vitæque magis solitariæ apti forent, sese recipebant, in vasta solitudine, monti adjecta, vel ipsemet condidit, vel condidit saltem permisit aut etiam curavit; atque id quidem in loco (adi supra num. 2 et infra num. 22) tribus circiter aut quatuor leucis a Nitria distito. Cellulæ illæ, in quibus singulis singuli tantum includebantur monachi, tanto invicem spatio erant se junctæ, ut alter alterum nec videre nec audire possent. Porro in exstruendis illis cellulis, saltem quantum ad locum, quo fuere exstructæ, partem etiam habuit S. Antonius. Qui id factum sit, uti etiam quanta hunc inter Sanctum et Ammonem familiaritas intercesserit, jam nunc dicenda aperiunt.

C
Ammon ex
miraculis no-
men suum
reddidit illu-
strius,

18 Sanctus noster, utut in remoto ab hominum societate loco constitutus, virtutum suarum fama longe lateque per universam Ægyptum adjacentesque regiones dispersa, magnum brevi atque illustre nomen obtinuit. Id porro ex ingenti miraculorum, quæ operabatur, multitudine non parum deinde est auctum. Hæc, inquit Sozomenus, ab Ægypti monachis studiose notata sunt: quippe qui magni æstimant, veterum monachorum virtutes continua successione sibi a majoribus traditas accurate commemorare. Verum cum monachi illi præfata miracula nosse, atque ad posteram sola traditione transmittere fuerint contenti, pauca dumtaxat ex illis ad cognitionem nostram pervenerunt. Sanctus Athanasius dignum censuit unum, quod Vita S. Antonii, quam scripsit, insereret, illudque tanti Viri auctoritas

celeberrimum effecit. Adhæc fuit in causa, cur ab omnibus, quos quidem viderim, auctoribus, de S. Ammone tractantibus, fuerit summa cura relatum. Illud proinde, ne aliis hac in re palmam cedam, ipsis S. Athanasii verbis etiam huc transcribo.

19 Sic habet: Cum trajiciendus sibi (sancto Ammoni) esset Lycus fluvius, quo tempore exundabant aquæ, rogavit Theodorum socium, ut procul secederet, ne sese nudos aspicerent in tranando aquam. Abscedente Theodoro, etiam tum puduit sese nudatum videre. Dum pudore et sollicitudine agitaretur, illico in ripam transfertur alteram. Theodorus itaque, pius et ipse vir, ut reversus vidit illum antevertisse, neque prorsus aqua madidum esse, rogabat, quo ille modo transmeasset. Quem abnuentem dicere ut vidit, apprehensis ejus pedibus, affirmabat, se non ante dimissurum, quam edisceret ab illo. Animadversa Amun Theodori contentione in eo maxime quod dicebat; vicissim postulavit, nemini ut rem aperiret ipse usque ad mortem ejus, et tunc narravit, gestatum se atque trans fluvium positum fuisse, nec vel minimum in aquis deambulasse, neque prorsus id ab hominibus, nec nisi a Domino fieri posse, et quibus ipse concederet, ut olim magno Apostolo Petro. Theodorus itaque rem ejusmodi narravit post mortem Amunis. Duo adhuc alia miracula, quæ Ammonis meritis fuerint patrata, narrantur a Rufino. Verum narrantur et in Vita edenda, hucque proinde a me transcribi non debent: neque enim, ut id faciam, eadem, quæ ad miraculi ex Athanasio jam recitati narrationem, ratio impellit.

20 Porro miraculorum, quæ magno numero patrabat Ammon, adeo increbrescebat fama, ut etiam ad ipsum, in quo habitabat Antonius, deferretur montem, ut in monte Nitriæ, teste in Vita S. Antonii Athanasio, tredecim dierum itinere remotum. Hinc capit magnus ille Sanctus pluris adhuc facere Ammonem, quem jam antea, teste Rufino, plurimi fecerat suspexeratque ob raras eximiasque virtutes, quas non tantum ex aliorum relatu didicerat, verum etiam ipsemet coram observarat, uti fas est colligere ex iis, quæ in Vita S. Antonii de Ammone memorat Athanasius. En verba: Erat quippe (Ammone scilicet monachis S. Antonii ac proin ipsimet Antonio) notus, quod frequens istuc (ad montem Troicum, Antonii vulgo dictum) se conferret, multaque per eum ederentur signa. Nec tantum magnam de S. Ammone æstimationem conceperat Antonius, verum etiam intimam cum eo, ut apparet, amicitiam familiaritatemque contraxerat. Duo, quibus id probem, argumenta adduco in medium. Primum, cui tamen multum insistendum, non reor, petitur ex Apophthegmatis Patrum apud Cotelerium Monument. Græcor. tom. I, pag. 592, ubi hæc leguntur: Abbas Ammon Nitriota venit ad abbatem Antonium, et ait illi: Ego plus te laboravi; cur ergo nomen tuum magnificatum est inter homines super me? Respondit abbas Antonius: Quoniam Deum plus, quam tu, diligo. Eadem ad verbum fere etiam apud Rosweydu in Vitis Patrum lib. v, cap. 17 occurrunt, familiaritatemque, si modo veritati congruant, Antonium inter et Ammonem arguunt. Verum tum quæstio, tum responsio, quam comprehendunt, habet sane, cur cuilibet mira crediturque appareat difficilis. Quis enim vel quæstionem hujusmodi vel responsionem cum vanæ gloriæ fuga, allaque sanctorum Virorum animi demissione facile componat?

21 Priori itaque, quod ex verbis huc jam transcriptis formatur, argumento utcumque quidem probatur, non tamen sat solide stabilitur Sancti nostri cum S. Antonio familiaritas. Alterum adeo, quo hanc firmiter stabiliam, in medium nunc adduco. Petitur id idem ex Patrum Apophthegmatis; in his quippe apud Cotelerium Monument. Græcor. tom. I, pag. 531 et seq. ita memoratur: Venit aliquando abbas Antonius ad abbatem Amun in Monte Nitriæ, et ubi congressi sunt, dicit abbas Amun: Quandoquidem per preces tuas fratres multiplicati sunt,

AUCTORE
C. B.

isdemque,
quorum unum
ex S. Athana-
sio huc trans-
scribitur,

majorem ob-
tinuit apud
S. Antonium
æstimatio-
nem;

F

quo etiam
Sancto usus
est familiari-
ter.

AUCTORE
C. B.

cupiuntque eorum nonnulli cellas dissitas ædificare, ut quiete inibi vivant; quanto spatio jubes, ut construendæ cellæ distent ab hoc loco? Dixit ille: Manducemus hora nona (nostro horas computandi modo hora tertia post meridiem) et egrediamur, ac solitudinem perambulemus conspiciamusque locum. Ut autem peragrarent, quo usque sol ad occasum venisset, ita locutus est abbas Antonius: Oremus, atque hic statuamus crucem, ut ibi ædificent, qui ædificare volunt; quo ii, qui illic manebunt, quando ad eos, qui hic versaturi sunt, accedere voluerunt, gustata ad horam nonam parva sua buccæ, sic accedant; et qui hinc idem facientes perrexerint, in mutua visitatione absque mentis distractione perseverent. Est autem intervallum lapidum duodecim. *Invisit igitur Ammonem aliquando etiam S. Antonius; quod utique amicitia, ab hoc cum illo cultæ, argumentum est minime dubium. Adhæc Ammon (vide verba ex Patrum Apophthegmatis proxime huc transcripta) distantiam etiam a Nitriensi monte, qua in deserto novas, quas monachis suis, numero jam actis, meditabatur, cellulas exstrueret, assignari sibi voluit a S. Antonio, hincque etiam reipsa illam assignavit, ut sane alter altero usus fuisse videatur perquam familiariter.*

Loci, qui Cellia dicebatur, origo.

B

22 Nec hoc tantum ex mox recitatis Apophthegmatum verbis discimus, verum etiam historiam, his comprehensam, ortum nomenclationemque, quod supra indagandum assumpsi, dedisse loco, qui, ut num. 2 dictum, ob ingentem cellularum hac illacque in illo dispersarum multitudinem Celliorum locum seu Cellia dicebat. Verum illam historiam ob magnam quatuor leucarum seu duodecim lapidum distantiam, quam cellulas, in solitudine monti Nitriæ contigua exstruendas, habere ab hoc monte voluerit Antonius, tom. VII Monumentorum Ecclesiasticorum, pag. 137 in dubium vocat Tillemontius. Ast an merito? Ratio, cur id faciat, rem minime, ut mihi equidem apparet, potest evincere. Sunt enim, qui distantiam, quam a monte Nitriæ habuerit Celliorum seu Cellularum locum, vel prorsus faciant eandem vel paulo dumtaxat minorem. Rufinus apud Rosweydam de Vita Patrum lib. II, cap. 22 sic scribit: Post hunc vero (montem Nitriæ nimirum) alius est locus in deserto interiori, decem fere ab hoc millibus distans, quem locum pro multitudine dispersarum in eremo cellularum Cellia nominaverunt. Sozomenus Nitriam inter et Cellularum locum stadia statuit septuaginta; quod intervallum distantiam, quæ decem passuum millibus paulo sit minor, complectitur. Cum ergo decem passuum millia quatuor circiter leucas horarias conficiant, Rufinus et Sozomenus Cellularum locum collocant eadem fere a Monte Nitriæ distantia, qua ab hoc illos exstrui Ammoni suavit Antonius. Quamvis autem (vide num. 2) quinque dumtaxat passuum millibus a monte Nitriæ Cellularum locum collocet Cassianus, istæ distantia, quam assignat, diversitas verosimiliter trahit originem ex termino diverso, a quo intervallum, quod utrumque inter locum intercedit, numerare incepit. Itaque ob rationem, quam offert Tillemontius, a vero aliena mihi non videtur supra relata ex Patrum Apophthegmatis historia, ac proin Celliorum, quæ ex hac eruitur, origo sat verosimilis apparet.

§ IV. Sanctus e vivis excedit; tempus, quo hoc evenerit, aliaque nonnulla, ad Ammonem pertinentia, exponuntur.

Ammon diem extremum claudit.

Annos duos supra viginti, intra quos bis quotannis sanctissimam dilectissimamque uxorem suam invisit, in solitudine exegit S. Ammon, corpus suum sævisime castigans, durissimoque vitæ genere assidue macerans. Docet id in Vita edenda Palladius, alique, qui res a S. Ammone gestas litteris sunt complexi, unânimi fere consensu omnes. At vero, tempore illo expleto, felici e vivis excessu Sanctus migravit ad Dominum, uti iterum Palladius, alique fere omnes testantur. Ast, sciscitabere, quo tempore id evenit?

Annun determinatum nemo sane facile assignet. D Verum, utut id ita sit, definire annum, ante quem Sanctus mortalem hanc vitam cum immortalali commutavit, nullum plane facessit negotium. Etenim anno 536, uti apud nos tom. II Januarii probatum invenies, vivere desiit S. Antonius; ante hunc autem Ammon omni dubio procul mortem obiit. Liqueat id ex his, quæ in Vita S. Antonii memorie prodita reliquit S. Athanasius. Iterum, inquit, in monte (sanctus Antonius) cum sederet, sublatis oculis, vidit in aere quemdam effleri, et magnam eorum gaudium, qui ipsi irent obviam, admiratus ille, atque ejusmodi cætum beatum prædicans, rogabat, ut, quid illud esset, edisceret; voxque statim ad illum facta est, esse Ammonis in Nitria monachi animam. Is ad obitum usque in ascetæ statu perseverarat. Atque a Nitria distat mons, in quo erat Antonius, tredecim dierum itineris intervallo. Qui cum Antonio erant, cernentes admirantem senem, rogabant, quid id esset, audireque: Jam obiit Amun. Erat quippe notus, quod frequens istuc se conferret, multaque per eum ederentur signa. Ita hæcenus Athanasius, cujus omnia verba huc volui transcribere, non tantum quod doceant, animam Ammonis ad cælum deferri vidisse Antonium; verum etiam quod usui postea adhuc futura sint. Hoc præmonito, in annum quo circiter obierit Sanctus noster, pergo inquirere. E

24 Habemus utique ex Athanasii verbis, jam recitatis, obiisse illum ante S. Antonium, ac proin ante annum, quo hic Sanctus obiit, trecentessimum quinquagesimum sextum. At vero, an etiam annus anterior, ante quem Ammon obiit, assignari non potest? Apud nos tom. III Maji in SS. Pachomio et Theodoro abbatibus exstat epistola, ab Ammonio episcopo, Tabennensi quondam monacho, ad Theophilum, patriarcham Alexandrinum, de conversatione et particulari Vita SS. Pachomii et Theodori abbatum conscripta. Porro in hac primo narrat Ammon episcopus, qui in monasterio Tabennensi monachum induerit, idque sub finem anni 532 factum, num. 4 indicat. Deinde vero num. 21 sic scribit: Inde cum tertius mihi inter monachos degenti ageretur annus, nonnemo e patris mei amicis ad monasterii fores cum me una cum Bessarione, egregio Deiservo et id temporis janitore, conspexisset, multis obsecravit, nuntians, qua ratione mater mea, ex quo die propinquos et familiares deserueram, magno fuisset dolore oppressa; pater vero universa Ægypti ac Augustamnicæ monasteria adiens, ubi me nullibi reperire potuit, haud aliter quam vita functum dellexisset. Quibus ego auditis, virum Dei Theodorum oravi, monachos mihi ut binos adjungeret, in quorum comitatu matrem videre et consolari, ac deinde cum ipsis redire ad monasterium daretur. F

25 Tum ille ad me: Matrem quidem tuam Christianis esse adscriptam scias; tu vero hinc in partibus deinceps non versabere. Quapropter actor tibi sum, in Monte Nitriæ ut domicilium deligas: illo siquidem loco Viri degunt sanctitate conspicui, Deoque gratissimi. Theodorum indicare volebat eum, qui cum Ammone versabatur, seu hujus fuerat discipulus, (ad huc quippe is in vivis erat) et Elurionem, et Ammonium, qui non diu post defuncti sunt. Fuit ergo Ammon episcopus, cum tertium jam ageret in monasterio Tabennensi annum, secedere ex hoc compulsus, ac proin anno verosimiliter 533, cum ex dictis idem monasterium sub finem anni 532 primum fuisset ingressus. Tunc autem (vide verba proxime recitata) Theodorus, Tabennensium abbas, ei suavit, ut ad montem Nitriæ atque adeo ad Theodorum, Ammonis, quo de nimirum hic agimus, quondam discipulum, sese conferret. Porro cum Ammon episcopus, in vivis adhuc tunc, cum id ipse consiliu a Theodoro, Tabennensi abbate, accepit, exstitisse superstitem Theodorum Nitriensem, verbis mox recitatis diserte affirmet, nihilque simile de Ammone, hujus magistro, quem tamen etiam nominat, memorie prodal, sat aperte indicat, vita hunc jam tum functum imo etiam ante annum 533.

A *functum fuisse. Adhæc Ammonem jam tum, cum Theodori Tabennensis suavis montem Nitriæ petiit Ammon episcopus, e vivis fuisse sublatum, etiam apparet ex eo, quod Ammon episcopus inter viros, in monte Nitriæ sanctitate conspicuos, nominet Theodorum Nitriensem, non autem hujus magistrum Ammonem, qui tamen aloguin, utpote vir sanctissimus, supremusque montis Nitriæ abbas, primo loco nominandus fuisset. Itaque, cum ex dictis Ammon episcopus anno 535 fuerit a Theodoro Tabennensi missus ad montem Nitriæ, anno illo Sanctus noster non amplius fuerit in vivis superstes, ac proin verosimiliter non serius quam anno 534 vitam hanc mortalem cum immortalitati commutarit. Verum an id etiam citius non evenit?*

non tamen ante annum 545 aut 546,

27 Sanctus, ut Menologium Basilianum simulque, quemadmodum apparet, supra huc ex Menæis Ambrosianis transcriptum elogium perhibet, in eremum seu montem Nitriæ, Maximiano imperatore rerum potente, sese recepit; quapropter, cum Maximianus anno 505 ex calculo, apud eruditos omnes nunc recepto, sese imperio abdicavit, S. Ammon, utpote qui ex testimonio Palladii et Sozomeni, a cunctis hic admissio, duobus dumtaxat annis supra viginti in vita ascetica, seu in monte Nitriæ expletis, obierit, ultra annum 527 aut 528, si duobus illis Factis sacris standum sit, vitam non protraxerit. Verum tam Menologium Basilianum quam Menæa Bibliothecæ Ambrosianæ Mss. sublestæ admodum fidei, ut sæpius in Opere nostro indicatur, monumenta sunt, ac proin ex his tempus, quo circiter vivere desierit Ammon, sat tuto definiiri non potest; quod, potiori etiam in duobus illis monumentis Græcis admissa fide, fieri tamen vel idcirco non possit, quod Socratis historici sequantur errorem num. 9 et seq. refutatam, quo Sanctus, statim atque matrimonium contraxerat, in eremum statuitur ingressus. Alio itaque, ut annum circiter, quo non citius, ad Dominum migravit Ammon, hic determinemus, recurrendum est. Sozomenus loco supra plus semel citato sub Constantino Magno, paulo antequam de synodo Nicæna, in causa Arii congregata, agat, monasticam seu asceticam S. Ammonis vitam ponit. Videtur adeo secundum hunc scriptorem Sanctus noster non diu ante synodum Nicænam, anno 525 contra Arium celebratam, in Nitriensem eremum sese recepisse, vitam diuceps monasticam seu asceticam ducturus. Fuerit proinde ex mente Sozomeni id anno circiter vel 525 vel 524 factum. Quapropter, cum secundum Palladium atque ipsomet etiam Sozomenum S. Ammon in Nitriensi eremo, postquam hanc ingressus est, annos duos supra viginti exegerit, ex posterioris hujus scriptoris mente non ante annum 543 aut etiam non ante annum 546 mortalem hanc vitam Sanctus noster terminavit.

imo vero nec forte ante annum 549

C 28 Verum an ex eo, quod Sozomenus synodo Nicænae præponat Sancti nostri in eremum Nitriensem secessum, necesse omnino est, ut hic ante illam ac proin anno vel 525 vel 524 evenerit? Sozomenus temporis ordinem, quo res gestæ sunt, non ubique, ut a pluribus notatum, rigide observat, ac proin nihil obstat, quo minus Ammonis in Montem Nitriæ secessus aliquot etiam annis post synodum Nicænam differatur, si modo, cur id fiat, ratio aliunde queat afferri. Dispicendum adeo est, an id locum hic obtineat. Papebrochius noster (vide verba ejus num. 13 et seq. huc transcripta) Appendiculam, Vitæ S. Frontonis seu Frontonii apud nos ad quartum decimum Aprilis diem subjunctam, mendosam prorsus putat, sicque illam pronuntiat esse restituendam: Hæc sub Ammonio Nitriensium monasteriorum præfecto ac primo institutore, et Constantio imperatore gesta sunt tertio decimo anno imperii ejus. Placet hæc mihi Papebrochii opinio. Jam vero, cum res, de quibus in Appendicula, ita ad mentem Papebrochii restituta, sermo est, anno tertio decimo Constantii imperatoris simulque sub Ammonio, primo Nitriensium institutore, gestæ dicantur, hic utique Ammonius, qui alius non est a Sancto nostro, anno Constantii imperatoris tertio decimo, qui partim cum anno Christi 549, partim cum anno 550 congruit, in vivis adhuc fuit Octobris Tomus II.

superstes. Hinc porro jam consequitur, ut Sancti nostri, utpote qui viginti duos ante obitum annos in monte Nitriæ vitam asceticam duxerit, in montem hunc secessus aliquot etiam post synodum Nicænam annis ob rationem aliunde petitam possit differri.

29 Ne vero quis memoratam Appendiculam, prout a Papebrochio restituta est, vel ex eo forsan, quod Ammonem anno 549 aut etiam anno 550 contra Sozomenum vivis adhuc annumeret, rejiciendam putet, Sanctum anno 549 aut etiam anno 550 in vivis adhuc fuisse superstem, alio insuper argumento probo. Tom. I Operum S. Athanasii recentioris Benedictinorum editionis pag. 959 et binis seqq. exstat epistola, ab hoc sancto Patre ad Amunem monachum, quem plerique eruditi cum Sancto nostro faciunt eundem, conscripta. Quæstio quædam apud monachos exorta epistolæ occasionem dedit. Nonnulli quippe hos inter erant, qui nocturnis illusionibus temerari animi corporisque puritatem contenderent. Hac adeo de re ab Amune, Sancto nostro, per epistolam interrogatus S. Athanasius, non inesse ei rei, dum absit propositum, plus peccati, quam egerendis quibuslibet corporis excrementis, ea respondet auctoritate, quæ episcopus, inquit tom. VII Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 675 Tillemontius, jam seniore dumtaxat decet; eratque, ut apparet, S. Athanasius, cum id fecit, vel Alexandria vel in loco ab hac urbe non multum remoto constitutus. Quam ob rem, cum ante annum 544 sanctus ille pater, utpote anno 526 ad cathedram Alexandrinam dumtaxat promotus, nondum fuerit senior episcopus; ab anno autem 541, quo sede sua a Gregorio pseudo-episcopo fuit ejectus, ad annum usque 549 Alexandria procul exsularit, videtur præfatam epistolam non ante annum 549 aut etiam 550 ad Amunem, Sanctum nostrum, dedisse, ac proin hic ad annum usque 549 aut etiam 550 in vivis adhuc fuit superstes. Non citius adeo, quam altero e binis hisce annis mortem obierit. Jam vero, cum secundum jam dicta id etiam non serius quam anno 534 evenit, fuerit verosimiliter Sanctus inter annum 549 et 554 ac proin anno circiter 550 e vivis sublatus.

AUCTORE C. B.

vel etiam 550, evenit;

30 Atque ita quidem jam definivimus annum, quo circiter Sancti obitus contigerit, enitatur modo, ut et locum determinemus. Sanctus Antonius, uti apud Rosweydam in Vitis Patrum Latinus Palladii textus, a nobis hic edendus prodit, Ammoni instare obitum ex divina revelatione edoctus, Virum sanctum, quo et ejus alloquio frui, alterque pro altero Dominum precari queat, ad sese accersit, venientem imminenti obitu, quem divina revelatione didicerit, certiore facit, locoque separato positum, ne ex hoc ante suam ad Superos translationem egrediatur, hortatur. Ita quantum ad substantiam Latinus Palladii apud Rosweydam textus, secundum quem proinde S. Ammon non in monte Nitriæ, sed in monte Troico, qui communiter Mons S. Antonii dicitur, diem extremum clausit. Verum illa Latini textus Palladii narratio, quæ hoc exigit, quæque jam compendio hic data est, nec in Græco Palladii textu occurrit, nec in Heraclidis apud Rosweydam in Vitis Patrum Paradiso, qui tamen etiam S. Ammonis historiam complectitur.

atque id quidem, contra ac Latinus Palladii textus fert,

31 Cotelierius tom. III Monumentorum Græcorum pag. 159 exhibet quidem textum Græcum, in quo id ipsum, quod in textu Latino Palladii referri jam docui, etiam narratur; verum, inquit Tillemontius tom. VII Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 672, textus ille Græcus adeo est barbarus, ut Palladii esse minime videatur. Nescio, an eandem, quam in Græco textu per Cotelierium allato hic deprehendit Tillemontius, styli barbariem quisque deprehensus sit; verum, ut ut id sit, Ammonem in Monte Nitriæ vitam functum esse, certum fit atque indubitatum ex verbis Athanasii num. 25 huc transcriptis; quibus etiam, quæ hic sanctus pater miraculo de Lyco fluvio, per S. Ammonem prodigiose transmissio, proxime subjungit, hæc adde: Monachi porro, quibus mortem Amunis renuntiaverat Antonius, observato die, advenientes post dies triginta

in Nitriensi monte seu eremo.

AUCTOR
C. B.

ex Nitria fratres interrogarunt, atque compererunt, ea ipsa die et hora obiisse Amunem, qua ejus animam sursum ferri senex viderat. Ac utriusque puritatem animæ Antonii summopere mirati sunt, qui a triginta (imo tredecim, ut Græcæ habetur) dierum itineris intervallo statim rem dixerat, animamque sursum ferri conspexerat. Ita Athanasius, non obscure sane tum his, tum verbis num. 25 recitatis indicans, Ammonem, non in monte S. Antonii; sed in Nitriensi solitudine obiisse.

Synesius in Dione de Ammone nostro,

52 Verum hæc de loco, quo Sanctus obierit, dicta sufficiant. Ad aliud, quod de Sancto adhuc restat, progredior. Synesius in Dione seu de ipsius Vita instituto, agens de ingenita quorundam animis vi, ut sine subsidio litterarum seu scientiarum quæque tractare possint, ait: Ὅμοιος Ἀμοῦς ὁ Αἰγύπτιος οὐκ ἔξευρεν, ἀλλ' ἔκρινε χρεῖαν γραμμάτων τοσούτου αὐτῆ σου νοῦ περιῦ. Qualis Amus Ægyptius, litterarum usum non reperit, (malim ego hic cum Rosweydo vertere acquisivit) sed judicavit. Tanta in eo erat mentis vis. Ita Petavius et Cotelierius Græca illa Synesii verba interpretantur. Verum, cum sensum forment admodum obscurum, opportune, ut Rosweydydus in Vita Patrum pag. 69 docet, in Ms. Medicei Codicis margine ita a Scholiaste apponitur: Ἐρομένου τινός αὐτῶν, εἰ ἀναγκαῖα τὰ γράμματα, ἔφη. Εἰ ὁ νοῦς ἐξήραται, τίς χρεῖα γραμμάτων; Τὸ δὲ οὐκ ἔξευρεν, ἀλλ' ἔκρινε χρεῖαν γραμμάτων, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐγρήσατο αὐτὸς γράμματα, ἀλλ' ἀπεφάνητο τοῦτους δεῖσθαι γραμμάτων, οἵτινες οὐ μέγιστος εὐτύχησάν νοῦ, ἵνα τὴν ἐνθεὴν ἐντεῦθεν ἐπανορθῶνται. Cum quidam eum (Ammonem nimirum) interrogaret, si litteræ necessariae essent, inquit: Si mens sana est, quis litterarum usus? Hoc vero, quod hic dicitur, litterarum usum non acquisivit, sed judicavit, ideo dicitur, quod ipse non usus sit litteris, sed edixerit, eos litteris seu scientiis indigere, quibus parum mentis obtigit, ut inde mentis defectum supplere et corrigere possint. Porro Petavius putat, illa Synesii hujusque Scholiastæ verba de Ammone Ægyptio seu Sancto nostro esse intelligenda. Verum idem fere responsum, quod his concipitur, S. Antonio attribuit S. Athanasius.

non autem de Ammone, cuius Plutarchus meminit, verosimilius debet

53 Hinc nonnullis creditur memoria lapsus esse Synesius, perperamque, quod Antonio Ægyptio attribuendum erat, Ammoni Ægyptio attribuisse. At vero hæc mihi illorum opinio non probatur. Quid ni enim bis idem simileve ad eandem questionem responsum datum esse potuerit, altera quidem vice ab Antonio, altera vero ab Ammone Ægyptio? Cotelierius tom. III Monumentorum Græcorum col. 364 in Notis ita scribit: Mihi vero... suspicio oritur, Synesio in mente fuisse Amun Ægyptium veterem illum, cujus mentio habetur apud Plutarchum lib. de Iside et Osiride, et Jamblichum de Mysteriis sect. 8, cap. 5 tamquam mentis et occulti, occultorumque declaratoris, nec non præsidis veritatis. Nam non multo post iterum scribit Synesius: Ἐπιμοιόσαντος ἐξείνεν τῆς ψυχῆς τὴν αἰείαν, ἢν Ἀμοῦς, ἢ Ζωροάστρης, ἢ Ἑρμῆς, ἢ Ἀντωνίου. Eximiam illam animæ conditionem feliciter adeptos, quam Amus, aut Zoroastres, aut Hermes, aut Antonius habuerunt. Vides, Amun præponi Zoroastri et Hermi, atque disjungi ab Antonio? Quamquam nolim circa rem obscuram contendere. Ita hactenus loco citato Cotelierius. Verum, inquit Tillemontius tom. VII Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 675, cum Synesius postea repetens, quod de Amune pronuntiarat, Antonium ei adjungat, nec Cotelierius ethnicum, de quo intelligatur, Antonium, inveniat, imo vero Synesii dicta ad Antonium, anachoretarum patrem, videatur referre, non video, qua de causa Ammon seu Amun, quem tantopere laudat Synesius, credi nequeat Ammon Nitriensis, ut credidit Petavius. Nitria non multum erat remota a Libya, ubi debebat Synesius. Quod autem ponat Synesius Amonem ante Zoroastrem et Hermelem; Antonium vero post illos, nimis infirma est ratio, ut Amonem credatur his omnibus facere antiquiorem. Hæc fere quantum ad substantiam Tillemontius, Petavii alto-

B

C

rumque, qui Ammonem Synesii statuunt a nostro non diversum, opinionem amplectens.

54 In hæc et ego veluti verosimiliorem non illibenter concedo, ac proin de Sancto nostro etiam intelligo Synesium, quando alibi Amonem et Antonium cum iis, quæ maxima antiquitatis existimabat lumina, comparans, ita etiam fere de illis profatur: Homines hujusmodi scientiarum præsidio haud indigent, utpote pollentes ingenio, cui et velle et exsequi æque sit facile, sequæ, si quempiam hujusmodi offenderet, venerationem ei omnem, et tantum non adorationem, impensurum. Porro quamvis quidem Synesius verosimiliter debeat in Opere laudato de Ammone nostro intelligi, potest tamen id vel ex Sancti cum aliis homonymia merito etiam, uti ex jam dictis facile colliges, revocari in dubium. Pari jure dubitari etiam potest, an omnia prorsus, quæ sparsim in libris de Ammone Nitriota commemorantur, re etiam vera ad Sanctum nostrum spectent, ac nominatim quidem, an ei recte attribuaturs consilium, quo monachus, ut in Monumentis Græcis apud Cotelierium tom. I pag. 592 et seq. refertur, periculosa tentatione prodigiose fuerit liberatus. Etenim præter Ammonem episcopum, supra jam memoratum, Tabennensem quondam monachum, multi adhuc alii monachi, Sancto nostro homonymi, quibus illa convenire queant, in Ægypti eremis vivere. Ac plures quidem apud nos tom. II Januarii pag. 722 et seq. ex Vita Patrum recensentur, omnes vel sanctitatis et miraculorum fama vel certe vita in eremis pissime rigidissimeque acta illustres. His porro ibidem additur et alter, qui Dioscorum, Eusebium et Euthymium fratres habuit, quique quamvis ab episcopis, velut hæreticus, fuisse damnatus, ab Hieronymo epistola ad Ctesiphontem affirmetur, vitam tamen et ipse inter severissima penitentis opera in eremo exegit.

intelligi: id tamen vel ex Sancti cum aliis homonymia potest revocari in dubium.

E

VITA

Auctore Palladio,

Ex Historia Lausiaca apud Rosweydydum cap. 8.

Dicebat autem Ammon hoc modo vixisse a. Cum esset, inquit, parentibus orbatus Adolescens circiter viginti duos annos natus, vi a suo patre b mulieri junctus est matrimonio, et cum non posset resistere necessitati, quam ei afferebat patrus, visum est ei et corona redimiri c, et sedere in thalamo, et omnia sustinere, quæ fiunt in matrimonio. Postquam autem omnes essent egressi, qui in thalamo et lecto dormituros collocaverant, surgit beatus Ammon, et claudit fores: et sedens vocat beatam et germanam suam conjugem, et ei dicit: Adesdum, domina soror. Deinde, rem tibi narabo, hoc, quo conjuncti sumus, matrimonium, nihil habet eximium.

Ammon, ad nuptias a patre compellitur,

a
b
c

2 Recte ergo faciemus, si abhinc unusquisque nostrum seorsum dormierit, ut Deo placeamus, intactam nostram reddentes virginitatem. Et cum e sinu suo parvum libellum d protulisset, tamquam ex persona Apostoli et Servatoris legebat puellæ, quæ erat ignara litterarum, plurimam lectionis partem adjiciens ex sua divinitus inspirata doctrina et in vita, in virginitate et castitate degenda eam instituens. Quo factum est, ut illa, Christi gratia repleta diceret: Ego quoque, Domine mi, persuasum habeo, fore ut castam vitam libenter agam; et si quid jubes, hoc deinceps faciam. Ille vero, Ego, inquit, jubeo et rogo, ut unusquisque nostrum seorsum maneat.

muori castitatem persuadet;

d

5 Ea vero hoc non tulit, dicens: Maneamus in eadem domo, sed in diversis lectis. Vivens ergo cum ea decem et octo annos in iisdem aedibus, toto die vacabat horto et balsameto e. Operabatur enim balsamum, quæ balsamus instar vitis plantatur, ut in qua colenda et putanda multum laboris ponitur. Vespere ergo domum ingrediens, et faciens orationes, cum ea comedebat. Et rursus nocturnas preces

huic lamen, tori tantum, non domus, separationem volenti, 18 annos cohabitavit;

e

A preces fundens et synaxim peragens, summo mane ibat in hortum. Cum hæc sic fierent, et pervenisset uterque ad impatientiam *f*, vim et efficaciam habuere preces Ammonis.

f post quos, illa tandem domo etiam sefungi consentiente.

* l. quæ

4 Postremo autem ei dicit illa beata : Est aliquid, quod tibi dicam, Domine mi, ut, si me audieris, mihi plane constabit, quod vere ex Deo me diligas. Is vero ei dicit : Dic, quod velis. Ea vero dicit illi : Æquum est, ut tu, qui es vir pius et religiosus, et exerces iustitiam, et similiter ego, qui eandem viam instituti sum secuta, seorsum maneamus, et multi ex eo capiant utilitatem. Non par est enim, ut propter me tanta et talis occultetur tua virtus philosophiæ, qui mecum operetur Christum cohabitans in castitate. Is vero, cum ei gratias egisset, et gloriam Deo dedisset, ei dicit : Recte tibi visum est, domina soror, et si hoc tibi placet, tu habeto hanc domum; ego vero abibo, et aliam mihi domum faciam.

in montem Nitriæ secedit, ibique vita sanctissime acta, patrisque variis,

g

B 5 Qui cum ab ea esset egressus, ingressus est interiora montis Nitriæ. Nondum enim tunc illic erant frequentia monasteria *g*, et sibi fecit duos cellarum tholos. Et cum vixisset alios viginti duos annos, et recte summam exercitationis virtutem exercuisset, in vita obiit monastica, vel potius translatus est sanctus Amon, natus sexaginta duos annos, bis in anno videns beatam vitæ suæ consortem. Cum is ergo solus esset in Netriis, ferunt ad eum puerum rabie exagitatum, vincitum catenis. Canis enim rabiosus mordendo illi rabiem dederat. Seipsum ergo totum laniabat, ut qui intolerabilem morbum ferre non posset.

quorum unum

6 Postquam ergo vidit ejus parentes ad supplicandum procedentes, Quid mihi, inquit, labores exhibetis, o homines, ea petentes, quæ mea merita superant, cum in vestris manibus præsto sit auxilium. Reddite enim viduæ bovem, quem clanculum occidistis, et sanus reddetur vobis puer. Illi ergo, cum convicti essent, læti fecerunt, quæ jussa fuerant, et, eo orante, puer sanus evasit. Accesserunt autem alii ejus visendi gratia, ad quos dixit Vir sanctus tentandi eorum animi gratia.

et alterum,

7 Afferte ad me dolium unum, ut habeam satis aquæ ad eos, qui veniunt, excipiendos. Ii autem promiserunt, seipso allaturus. Cum autem alterum pœnituisset, ubi in vicum venissent, dicit alteri : Nolo occidere camelum, neque ei dolium imponere, ne moriatur. His auditis, alius, suis junctis asinis, magno labore dolium sorsum portavit. Præveniens autem Amon ei dixit : Quid quod socii tui camelus est mortuus, interim dum huc venisti? Is autem reversus invenit eum a lupis devoratum *h*.

h

C Multa quoque alia hic Vir fecit.

ac tertium etiam hic refertur, miraculis,

i

8 Hoc autem miraculum narravit beatus Athanasius, Alexandriae episcopus, scribens in Vita Antonii *i*, quod, cum aliquando monachi ad ipsum missi essent ab Antonio, erat enim in interiori solitudine Antonius, cum ad ipsum venissent, surrexit senex, et ambulabat cum eis, et cum esset transiturus Lycum fluvium *k* cum ejus discipulo Theodoro, verebatur exui, ne seipsum videret aliquando nudum, et interea dum de ea re disserteret, inventus est trans fluvium, ut qui absque cymba in ecstasi trajecisset, translatus ab angelo. Fratres autem natatu transmiserunt.

apud S. Antonium, qui animam ejus ad cælum ferri videt, vita defungitur.

l

9 Postquam autem accessit ad Antonium, primum ei dixit Antonius : Cum Deus mihi multa de te revelasset, et tuam translationem mihi significasset, te ad me accersivi necessario, ut, cum nobis invicem frui licuisset, pro nobis invicem intercederemus. Cum autem eum collocasset in quodam loco longo separato, hortatus est, ne recederet ante translationem. Cum autem ipse seorsum fuisset consummatus, vidit Antonius ejus animam in cælum assumptam ab angelis *l*. Hic est ergo Amon, qui

sic vixit, et sic obiit. Hunc Lycum fluvium ego cum metu pontone aliquando transmisi. Est enim fossa Magni Nili.

ANNOTATA.

a Quæcumque hujus Vitæ auctor de Ammone hic refert, didicit ex Arsisio, Montis Nitriæ monacho, qui Ammonem erat intuitus, eumque verosimiliter etiam habuerat magistrum. Liqueat id ex verbis, quæ dicendis de S. Ammone cap. 7 proxime præmittit, ut hoc inspicienti patescet.

b Dissonat hic a Palladio Rufinus, scribens, Ammonem non a patruo, sed a parentibus ad nuptias fuisse compulsum. Utri potius assentiendum sit, ex Commentario num. 7 et seq. collige.

c In more scilicet olim positum erat, ut nuptiarum die tam sponsus, quam sponsa corona redimiretur. Claudianus de nuptiis Honorii ita canit:

Tu festas, Hymenæe, faces, tu, Gratia, flores Elige, tu geminas Concordia necte coronas. Plura de hoc argumento videsis apud Rosweydam in Onomastico ad titulum Corona redimiri.

d Verosimillime Novi Testamenti librum; in hoc enim tum Christus ipse, tum Paulus Apostolus multa in cælibatus commendationem commemorat.

e Secundum Socratem, cui Menologium Basilianum suffragatur, se Sanctus non diu post contractas nuptias a conjuge sua separavit non tantum lecto, verum etiam habitatione et domo. Ad Commentarium num. 9 et seq., ubi etiam invenies, Palladio hic fidem potius esse attribuendam.

f Ita hic explicatur, quæ in Græco textu adhibetur a Palladio, vox Ἀπαξία; quam uti ad Ctesiphontem scribit Hieronymus, Nos impassibilitatem, vel imperturbationem possumus dicere, quando numquam animus ullo perturbationis vitio commovetur; et, ut simplicius dicam, vel saxum, vel Deus est. Itaque vox Ἀπαξία; a Palladio Græce adhibita, quæ hic impassibilitas Latine redditur, idem Latine sonat atque affectuum perturbationumque vacuitas. Uti autem hæc Deo inest naturaliter, ita et virtutum exercitio, impigro Dei cultu, perpetuaque cum Creatore interna animi conversatione comparari ab homine in hac vita non perfecte, sed eo dumtaxat modo potest, quo fieri id humana permittit fragilitas. Nec enim homo in hac mortali vita ad illud summæ perfectionis fastigium unquam conscendit, quo deinceps ab omnibus omnino animi perturbationibus sit liber. Hic ergo caute, ut recte monet Rosweydam, legi debet Palladius, qui erroneæ damnatæque Apatheitarum opinioni videtur adhæsisse.

g Indicat hic Palladius aliquot etiam in monte Nitriæ, antequam eo se conferret Ammon, existisse monasteria. Verum vide, quæ in Commentario num. 15 et seqq. disputata sunt.

h Duo hæc miracula absunt et ab Heraclidis Paradiso apud Rosweydam, et a textu Græco Palladii apud Meursium.

i Apud nos tom. II Januarii num. 80 et in recentiori Operum S. Athanasii per Benedictinos editione, quam et in Comment. sum secutus, tom. I, parte II, pag. 844 et seq.

k Ortelius in Ægypti Tabula Mæridem inter et Mareoidem paludes ponit Lycum fluvium; verum, cum fluvius, trans quem Ammon divina virtute fuerit transvectus, infra vocetur Fossa Magni Nili, dubito, an de Lyco Ortelii hic sermo sit, licet interrim alium in Ægypto fluvium nomine Lycum non norim.

l Pugnât hic Latinus Palladii textus eum S. Athanasio, et cum omnibus aliis scriptoribus, qui res, ad Ammonem spectantes, literis mandarunt. Ad disputata Comment. num. 50 et seq.